

זיכרונות מבחריין: יוסי שריד ושיתוף פעולה אזורי

ד"ר נמרוד גורן*

יוסי שריד ז"ל היה מהפוליטיקאים הפעילים והמחויבים ביותר לקידום השלום בין ישראל לפלסטינאים. אך בעשייה הציבורית העשירה שלו שזור גם אירוע ייחודי, אשר מדגיש את הפוטנציאל לשיתוף פעולה אזורי, ואת התלות בין שיתוף פעולה שכזה להתקדמות בתהליך השלום הישראלי-פלסטיני.

שריד היה השר הישראלי הראשון שביקר באופן רשמי באחת ממדינות המפרץ. באוקטובר 1994, עת כיהן כשר לאיכות הסביבה בממשלתו של יצחק רבין, הוא הגיע לבחריין כדי להשתתף בשיחות אזוריות בנושאים סביבתיים, ונפגש גם עם שר החוץ של בחריין. הנסיעה הייתה חלק מתהליך השלום הרב-צדדי, שהושק בעקבות וועידת מדריד ב-1991, והשתתפו בה אנשי המשרד לאיכות הסביבה, חברי המשלחת הישראלית לשיחות הרב-צדדיות, ונציגי משרד החוץ.

לאחר שובו לארץ, [התייחס שריד מעל בימת הכנסת](#) לביקור: "ביקורי בבחריין נוצל בראש ובראשונה לשם פתיחת ערוץ הידברות דו-צדדי בין ישראל לבחריין, במטרה להגיע להבנה ולשיתוף פעולה, ובסופו של דבר למיסוד היחסים בין שתי המדינות. במהלך ביקורי נפגשתי עם שר החוץ הבחרייני ועם שר הבריאות הבחרייני, הממונה על נושא איכות הסביבה בארצו. שר החוץ הבחרייני ביקש להעביר מסר של שלום לעם בישראל ואת נחישותה ורצונה של בחריין בהצלחת תהליך השלום וביצירת קשרי שיתוף פעולה כלכליים עם ישראל. הוא הגדיר את מפגש קבוצות העבודה לאיכות הסביבה ואת ביקורי שם כשלב ראשון בהתקרבות בין שתי המדינות, אשר לאחריו יבואו שלבים נוספים. מפגש קבוצת העבודה לאיכות הסביבה הסתיים בהצלחה גדולה, בקידום פרויקטים מעשיים בשטח והבנות ביחס לשיתוף פעולה אזורי... זאת הייתה הפעם הראשונה שפורום מזרח-תיכוני נרחב שכזה מאמץ בקונצנזוס מעין אמנה אזורית משותפת."

גדי בלטיאנסקי, אז עוזר סגן שר החוץ ומרכז התקשורת, לקח חלק בביקור ומספר: "התלוויתי לשריד לפגישה עם שר החוץ הבחרייני. המארח התעניין מאד בנושאים פנים-ישראליים (כולל בהבדלים בין העבודה למרצ), דיבר בחיוב על שיתוף פעולה אזורי אפשרי, בירך על הגעת המשלחת הישראלית, וככלל ניהל את הפגישה באווירה נעימה וידידותית. רק שתי הסתייגויות היו לו: הוא התנגד בכל תוקף לסיקור תקשורת של הפגישה כי לא רצה לתת לה פומבי, והדגיש כי ישראל והפלסטינים צריכים להתקדם גם במסלול הדו-צדדי ולא רק ברב-צדדי. בכל המגעים עם המארחים בלט הרצון לשיתוף פעולה עתידי, אם רק יתאפשר בנסיבות המדיניות הנכונות."

לביקור בבחריין היו גם צדדים היסטוריים-תרבותיים, שהאירו את הזווית היהודית. אילן ברוך, שכיהן בזמנו כמנהל מחלקת תיאום המשא-ומתן הרב-צדדי במשרד החוץ, נזכר ש"לקחו אותנו

* ד"ר נמרוד גורן הוא ראש [מיתוים](#), המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, ומרצה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטה העברית.

למוזיאון הלאומי של בחריין. זה היה ביקור מאד מרתק. היה שם אוסף מטבעות עתיקות שנמצאו בבחריין, מרכז סחר עולמי בעת העתיקה ובימי הביניים. בין השאר נמצאה שם מטבע שהוטבעה בטבריה, כמדומני במאה האחרונה לפני הספירה, ועליה אותיות עבריות. "בלטיאנסקי מוסיף כי המשלחת בראשות שריד הלכה לבקר גם בבית הקברות היהודי העתיק בבירה מנאמה: "המארחים הדגישו כל העת כמה הם שומרים על המקום, כמה חשובים להם היחסים עם היהודים, וכמה יש הערכה - ולא שנאה - כלפי היהודים".

בדברי הימים של הדיפלומטיה הישראלית משנות התשעים ניתן למצוא דוגמאות נוספות לביקורים היסטוריים בבירות ערביות, ולמפגשים יוצאי דופן בין ישראלים לנציגי מדינות ערב - מנהיגים, אנשי דת, פעילי חברה אזרחית, אנשי עסקים, ועוד. תהליך השלום הישראלי-פלסטיני פתח בפני ישראל אופקים אזוריים חדשים, כפי שמעיד ביקורו של שריד בבחריין, והוכיח כי מציאות אחרת בין ישראל לעולם הערבי היא אפשרית ובהישג יד.

רעיון שיתוף הפעולה האזורי זוכה לאחרונה לעדנה בשיח הציבורי בישראל. פוליטיקאים משני צדי המפה הפוליטית מדברים בשבח פיתוח הקשרים עם העולם הערבי, ואפילו הציבור השתכנע שמדובר באפשרות ריאלית. הסקר השנתי של מכון מיתווים (אוקטובר 2015) הראה ש-59% מהציבור חושבים ששיתוף פעולה בין ישראל למדינות המזרח התיכון הוא אפשרי, בעוד שרק 36% חושבים את ההיפך.

ואולם, דווקא לאור זאת חשוב לשמור לנגד עינינו את ביקור שריד בבחריין. שיתוף פעולה אזורי אינו צריך להצטמצם לאינטרסים ביטחוניים משותפים, חשובים ככל שיהיו. הוא יכול להתבסס גם על תחומים אזרחיים מגוונים, ולהיות מובל על ידי שרים, דיפלומטים, ומומחים, ולא בעיקר על ידי נציגי מערכת הביטחון, כפי שמקובל היום.

ואולם, על מנת שכך יקרה ועל מנת לחרוג מהאופי המוגבל, הסודי, והביטחוני-בעיקרו של יחסי ישראל-ערב הנוכחיים, חיוני להתקדם בתהליך השלום עם הפלסטינים. המשך הקיפאון לצד ההסלמה הביטחונית, מגבילים מאוד את היכולת של ישראל ומדינות ערב לשתף פעולה ומעמידים בסכנה את מה שכבר הושג.

הטענות כאילו העולם הערבי אינו קושר עוד בין פיתוח הקשרים עם ישראל לבין ההתקדמות בתהליך השלום אינן מדויקות. יוזמת השלום הערבית - שמאושרת שוב ושוב על ידי הליגה הערבית - היא הדוגמה הטובה לכך, אך גם המשבר שפרץ בין ישראל לירדן לאור גל האלימות האחרון בירושלים.

היכולת לממש את החזון האזורי שעמד בבסיס ביקורו של שריד בבחריין, עוברת דרך פריצת דרך עם הפלסטינים. סקר מכון מיתווים הראה שרוב הציבור מבין זאת וחושב ששיפור יחסי החוץ של ישראל תלוי בהתקדמות בתהליך השלום, ושכינון יחסים נורמליים עם העולם הערבי - כמובטח ביוזמת השלום הערבית - הוא התמריץ היעיל ביותר להתקדמות בתהליך השלום.

שנות התשעים אמנם עברו חלפו להם, אך ראוי מדי פעם להביט אחורה, להיזכר בעשייה המדינית העשירה שהתנהלה במהלכם בין ישראל לשכנותיה, לשמוע את הסיפורים והלקחים של המדינאים שלקחו בה חלק, ולהיעזר בכך לשם גיבוש חזון חדש ליחסי ישראל-ערב בעידן של שלום.

המאמר [פורסם בגרסה אנגלית](#) בעיתון הארץ, ב-22 בדצמבר 2015